

Værdifulde kulturmiljøer

Kommuneplanen udpeger 54 værdifulde kulturmiljøer, som er bevaringsværdige helheder, der med deres fremtræden fortæller vigtige historier om Københavns udvikling.

Et værdifuldt kulturmiljø er en aflæselig helhed af strukturer, anlæg, bygninger med mere, der samlet knytter sig til og formidler en fælles historie om Københavns udvikling. Udpegningen af værdifulde kulturmiljøer er et bidrag til at inddrage vigtige historiske sammenhænge i byudviklingen.

Kulturmiljøerne illustrerer med udspring i deres oprindelse, tidsepoke eller geografi en række forskellige historiske udviklingstræk, der har betydning for forståelsen af fire overordnede fortællinger, der har sat deres tydelige præg på København: København som hovedstad, København som havneby, Produktionens København og Københavnernes velfærd. De udpegede kulturmiljøer er et repræsentativt udvalg af fremtrædende eksempler inden for deres kategori.

Retningslinjer:

Udpegning af værdifulde kulturmiljøer

Der udpeges værdifulde kulturmiljøer som vist på kortet. En nærmere beskrivelse af de enkelte kulturmiljøer findes i redegørelsen nedenfor.

Inden for de udpegede kulturmiljøer skal afgørelser om byggeri, nedrivning, anvendelsesændringer og lignende inddrage områdets bærende bevaringsværdier som beskrevet i redegørelsen for de enkelte udpegninger.

Planlægning og udvikling i kulturmiljøer

En væsentlig del af de udpegede kulturmiljøer rummer et potentiale for byudvikling eller -fornyelse, og flere er i kommuneplanen udpeget til omdannelse på kort eller langt sigt. I planlægningen af byudviklingen skal det sikres, at der tages højde for miljøernes bærende bevaringsværdier, så miljøernes væsentlige kvaliteter kan synliggøres til gavn for bevaringen og oplevelsen af byens historie, og bidrage til at forankre identiteten i de omdannede byområder.

I forbindelse med udarbejdelsen af lokalplaner, helhedsplaner med mere skal det vurderes og beskrives, hvordan kulturmiljøernes bærende bevaringsværdier vil blive påvirket.

Redegørelsen for det enkelte kulturmiljø indeholder en beskrivelse af miljøets bærende værdier og de vigtigste hensyn, som skal vurderes i sagsbehandlingen. En endelig afvejning af kulturmiljøhensynet i forhold til andre faktorer vil foregå i den konkrete, detaljerede planlægning eller byggesagsbehandling.

Arbejdernes Forenings- og Forsamlingsbygning

Arbejdernes Forsamlingsbygning er optaget på tentativlisten til UNESCO verdensarvsliste. Der udpeges en bufferzone for Arbejdernes Forsamlingsbygning som vist på kortet. Inden for bufferzonen skal det i den kommunale sagsbehandling sikres, at optagelsesgrundlaget ikke forringes.

Redegørelse:

Kriterier for udpegning

For at et område kan udpeges som kulturmiljø, skal det opfylde nedenstående kriterier, der sikrer en skelnen mellem bygningsbevaring, fredning og de værdifulde kulturmiljøer i kommuneplanen. De udpegede kulturmiljøer skal:

1. rumme en væsentlig og fysisk aflæselig kulturhistorisk fortælling om en udvikling eller periode,
2. relatere sig til en eller flere af de udvalgte fortællinger om København som hovedstad, København som havneby, Produktionens København og Københavnernes velfærd,
3. bestå af flere elementer, dvs. bygninger, strukturer, anlæg, veje, vand, beplantning mv.,
4. omfatte et afgrænset område, som kan rumme flere delområder, der tilsammen udgør en helhed,
5. opleves som en kulturhistorisk helhed, der fremstår stærkere end de enkelte elementer hver for sig
6. hæve sig over tilsvarende områder i kraft af det helstøbte miljø eller kvaliteten af bevaringsværdierne.

Fire overordnede fortællinger om København

Københavns Kommune har som styrende princip valgt at udpege kulturmiljøer ud fra en tematisk tilgang, som skal sikre, at de væsentligste emner og tidsperioder i Københavns udviklingshistorie bliver dækket af udpegningen. Der er identificeret fire overordnede fortællinger om København, som de enkelte kulturmiljøer knytter sig til og belyser. Fortællingerne er dermed styrende temaer, der også i fremtiden kan anvendes til at afgrænse og prioritere udpegningen af kulturmiljøer.

De overordnede fortællinger om København er:

1. København som hovedstad
2. København som havneby
3. Produktionens København
4. Københavnernes velfærd

De udpegede kulturmiljøer under hver fortælling udgør et repræsentativt udsnit af de mest helstøbte eksempler på miljøer, som fortæller om væsentlige udviklinger, emner og epoker i Københavns historie. Kommuneplanen udpeger ikke et stort antal kulturmiljøer, der repræsenterer samme kulturhistoriske fortælling, men alene de mest intakte og aflæselige kulturmiljøer i byen. Københavns lange historie betyder, at alle områder i byen har flere lag af kulturhistoriske fortællinger og spor af forskellige udviklinger, og der udpeges derfor i nogle tilfælde overlappende kulturmiljøer eller redegøres for sekundære fortællinger i den enkelte kulturmiljøbeskrivelse.

1. København som hovedstad: 14 værdifulde kulturmiljøer

Den grundlæggende fortælling om København er byens historie som hovedstad og centrum for den nationale magt og administration siden 1400-tallet. Kulturmiljøerne under fortællingen om København som hovedstad omfatter byens ældste bykvarterer og en række markante bygninger, bebyggelsesstrukturer og forsvarsanlæg anlagt til og af kongehuset, staten og militæret. Hertil kommer nyere historiske lag, der fortæller om 1800-tallets København, hvor byens rammer sprængtes, de historiske voldanlæg fik nye funktioner, og brokvartererne opstod.

[1.1 Slotsholmen](#)

[1.2 Middelalderbyen](#)

[1.3 Fæstningsringen](#)

[1.4 Københavns Befæstning](#)

[1.5 Holmen og Nyboder](#)

[1.6 Rosenborg Slot og Kongens Have](#)

[1.7 Frederiksstaden](#)

[1.8 Valby Landsby](#)

[1.9 Hovedbanegården og DSB's centralværksted](#)

[1.10 Middelalderbyens universitetsmiljø](#)

[1.11 Universitetsparken](#)

[1.12 Christiania](#)

[1.13 Ballonparken](#)

[1.14 Ravnsborggadekvarteret](#)

2. København som havneby: 6 værdifulde kulturmiljøer

Havnen har fra byens grundlæggelse været forudsætningen for Københavns udvikling fra fiskerleje til hovedstad og moderne storby. De skiftende udbygninger af byens havnearealer udgør derfor en central fortælling om Københavns udvikling og identitet. Kulturmiljøerne under fortællingen om København som havneby omfatter historiske og moderne erhvervshavne til produktion, handel, transport og fiskeri samt lystbådehavne og rekreative havnearealer.

[2.1 Christianshavn](#)

[2.2 Nyhavn](#)

[2.3 Havnemiljø omkring Slusen](#)

[2.4 Nordhavn](#)

[2.5 Langeliniepromenaden](#)

[2.6 Sundby Sejlforening](#)

3. Produktionens København: 14 værdifulde kulturmiljøer

Københavns produktionsvirksomheder har sat deres tydelige præg på byen som en del af dens eksistensgrundlag siden industrialiseringen. Produktionens løbende tilpasning og udbygning som følge af den teknologiske og infrastrukturelle udvikling er derfor en central fortælling om København. Kulturmiljøerne under fortællingen om produktionens København omfatter dels produktionsvirksomheder, der over tid har udviklet større, specialiserede fremstillings- og forsyningsanlæg, og dels sammenhængende erhvervsområder, der er opstået ved udflytningen af småerhverv fra byens indre dele eller ved etableringen af virksomheder indenfor nye industrier.

[3.1 Rud. Rasmussens Møbelsnedkeri](#)

[3.2 Holger Petersens Tekstilfabrik](#)

[3.3 Kødbyerne](#)

[3.4 Carlsberg](#)

[3.5 H.C. Ørstedværket](#)

[3.6 B&W's skibsværft på Refshaleøen](#)

[3.7 Håndværkerbyen](#)

[3.8 Nordisk Films studier](#)

[3.9 Novos medicinalfabrik](#)

[3.10 Industriområde ved Amagerbanen](#)

[3.11 Lauritz Knudsens Elektronikfabrik](#)

[3.12 Erhvervs- og boligkvarter i Nordvest](#)

[3.13 Konfektionsbyen](#)

[3.14 Arbejdernes Forsamlingsbygning](#)

4. Københavnernes velfærd: 20 værdifulde kulturmiljøer

Siden opbygningen af det moderne velfærdssamfund fra slutningen af 1800-tallet har samfundets stigende opmærksomhed på borgernes fysiske og mentale velbefindende haft betydning for planlægningen og udviklingen af København. Kulturmiljøerne under fortællingen om københavnernes velfærd repræsenterer forskellige aspekter af velfærdstanken.

Udpegningerne omfatter bl.a. kommunale institutioner til syge, fattige og ældre, der blev opført som større sammenhængende anlæg. De omfatter også byggeforeninger, der tilvejebragte gode, hygiejniske boliger til arbejderklassen, samt kommunalt planlagte boligkvarterer, der gav borgerne sundere boligforhold med lys og luft og grønne friarealer i kombination med skoler og andre offentlige funktioner. Udpegningerne omfatter også fritidslivets haveforeninger, parker og idrætsanlæg. Endeligt omfatter udpegningerne forsyningen med bl.a. el, gas, vand og sanitet, som var afgørende for byens fortsatte udvikling, samt de store kirkegårde, der ligeledes var en forudsætning for håndteringen af tidens befolkningstvækst.

[4.1 Bispebjerg Hospital](#)

[4.2 Arbejdsanstalten Sundholm](#)

[4.3 De Gamles By](#)

[4.4 Bavnehøjkvarteret](#)

[4.5 Genforeningspladsen](#)

[4.6 På Bjerget og Bispeparken](#)

[4.7 Kvarteret ved Ellebjerg Skole](#)

[4.8 Tingbjerg](#)

[4.9 Sjællandsgadekvarteret](#)

[4.10 Brumleby](#)

[4.11 Kartoffelrækkerne](#)

[4.12 Kildevældskvarteret](#)

[4.13 Vigerslev Haveforstad](#)

[4.14 Lersøparken og Kolonihaveparken](#)

[4.15 Valbyparken](#)

[4.16 Fælledparken og Østerbro Stadion](#)

[4.17 Assistens Kirkegård](#)

[4.18 Vestre Kirkegård](#)

[4.19 Bellahøjhusene](#)

[4.20 Københavns forsyning](#)

Indhold i kulturmiljøbeskrivelserne

Udpegningerne af de værdifulde kulturmiljøer indeholder:

- et kort med kulturmiljøets afgrænsning.
- en begrundelse for udpegningen, der beskriver hvordan den historiske udvikling, som kulturmiljøet repræsenterer, kommer til udtryk i miljøets væsentligste landskabelige og arkitektoniske træk.
- en liste over kulturmiljøets bærende bevaringsværdier, der skal vægtes i kommunens sagsbehandling og planlægning.
- en vurdering af de sårbarheder, som kan true kulturmiljøets kvaliteter og fortælleverdi.
- et overblik over den nuværende sikring af kulturmiljøet gennem kommune- og lokalplanlægning samt forskellige typer af fredninger.
- en vurdering af de muligheder for udvikling, som kan ske indenfor rammerne af kulturmiljøudpegningen, eksempelvis ny bebyggelse.

Baggrund for udpegning af værdifulde kulturmiljøer

København er en velbevaret storby, som med sin mangeårige historie rummer en lang række værdifulde kulturmiljøer, hvoraf nogle er af national og international betydning, mens andre alene er af lokal eller regional interesse. De fleste af disse kulturmiljøer er blevet beskrevet indgående gennem tiden i blandt andet bydelsatlas, Byskabsatlas København (2003) og andre historiske, geografiske og arkitekturhistoriske undersøgelser. Ud fra dette baggrundsmateriale blev der i Kommuneplan 2011 udpeget 45 værdifulde kulturmiljøer.

Opdatering af værdifulde kulturmiljøer

I forbindelse med den endelige vedtagelse af Kommuneplan 2019 blev det besluttet at gennemføre en opdatering af kommuneplanens kulturmiljøudpegning. Opdateringen omfattede en screening for eventuelle nye værdifulde kulturmiljøer samt et eftersyn af kommuneplanens retningslinjer og redegørelse, herunder de eksisterende 45 udpegninger.

Screeningen har i overensstemmelse med ovennævnte udpegningskriterier prioriteret og anbefalet udpegningen af otte nye værdifulde kulturmiljøer, der supplerer de eksisterende udpegninger med nye og væsentlige kulturhistoriske fortællinger om Københavns udvikling. I prioriteringen har der bl.a. indgået en vurdering af miljøernes helhed, sammenhæng og afkodelighed, sårbarheder og bevaringsstatus samt planfaglige vurderinger i øvrigt. Hertil har Økonomiudvalget besluttet at tilføje Arbejdernes Forsamlingsbygning. På baggrund heraf udpeges ni nye værdifulde kulturmiljøer i forslag til Kommuneplan 2024:

1.13 Ballonparken

1.14 Ravnsborggadekvarteret

3.10 Industriområde ved Amagerbanen

3.11 Erhvervs- og boligkvarter i Nordvest

3.12 Lauritz Knudsens elektronikfabrik

3.13 Konfektionsbyen

3.14 Arbejdernes Forsamlingsbygning

4.19 Bellahøjhusene

4.20 Københavns forsyning

I eftersynet af de eksisterende 45 udpegninger er beskrivelserne af de værdifulde kulturmiljøer blevet redigeret og udbygget, så de afspejler områdernes aktuelle tilstand og begrunder udpegningerne mere detaljeret. Dertil er formuleringerne af bl.a. bærende bevaringsværdier, sårbarheder og udviklingsmuligheder blevet konkretiseret for at sikre udpegningernes anvendelighed i sagsbehandlingen af byggesager og lokalplaner. Endeligt er kulturmiljøernes geografiske afgrænsninger blevet revurderet, og der er i enkelte tilfælde foretaget ændringer ud fra en vurdering af tilstedeværelsen af bærende bevaringsværdier. Det gælder bl.a. kulturmiljøerne "H.C. Ørstedværket", "Valby Landsby" og "På Bjerget og Bispeparken", hvor arealer, der ikke indeholder bærende bevaringsværdier med betydning for den kulturhistoriske fortælling, er udtaget af afgrænsningen, samt kulturmiljøerne "De Gamles By", "Frederiksstaden" og "Langelinie", hvor tilstedende arealer med bevaringsværdier, der repræsenterer samme kulturhistoriske fortælling, er tilføjet afgrænsningen.

UNESCOS tentativliste

I Københavns Kommune er to områder optaget på den danske tentativliste til UNESCOs verdensarvsliste. Tentativlisten består af forslag indenfor kultur- og/eller naturarv, som er blevet accepteret og godkendt af kulturministeren. De to steder i København er Frederiksstaden med Amalienborg og Arbejdernes Forenings- og Forsamlingsbygning (i dag Arbejdermuseet) i Rømersgade. Begge steder er med Kommuneplan 2024 udpeget som værdifulde kulturmiljøer. Hensynet til disse to lokaliteter varetages i den generelle planlægning, så deres kvaliteter som kulturarv, og dermed også deres udpegningsgrundlag, opretholdes. De to lokaliteter er meget forskellige, idet den ene er en enkelt ejendom, mens den anden er et stort samlet område.

Arbejdernes Forenings- og Forsamlingsbygning

Arbejderforsamlingsbygningen i Rømersgade i Indre By indgår på UNESCOs tentativliste som en del af en international serienominering af arbejderbevægelsens forenings- og forsamlingsbygninger.

Rømersgade 22 er fredet. Ejendommen kan primært opleves fra gaden, og de nære omgivelser i Rømersgade, herunder bygningsfacader, udpeges som bufferzone med henblik på at sikre, at optagelsesgrundlaget ikke forringes. Området omkring Arbejderforsamlingsbygningen er udpeget til boligformål og anvendes også overvejende som sådan, hvilket er fastholdt i Kommuneplan 2024.

Frederiksstaden med Amalienborg

Frederiksstaden med Amalienborg indgår på tentativlisten som 1700-tallets symbol på idealsamfundet under det enevældige styre med centrum på Amalienborg Slotsplads. Der foreligger ikke en konkret afgrænsning af udpegningen.

De kulturhistoriske kvaliteter i Frederiksstaden er bl.a. varetaget gennem en overvejende fritagelse for standardiserede rammebestemmelser om bebyggelsesmuligheder m.v., så sagsbehandlingen her kan varetage særlige bevaringshensyn.

Nationale industriminder

I 2007 udpegede Kulturarvsstyrelsen (i dag Slots- og Kulturstyrelsen) 25 nationale industriminder i Danmark. Med status som nationalt industriminde følger en opfordring til, at der i den fremtidige udvikling tages størst muligt hensyn til, at der er tale om steder af national betydning.

Ti af de nationale industriminder ligger helt eller delvist i Københavns Kommune, og ni af dem er omfattet af udpegningen af værdifulde kulturmiljøer. Det drejer sig om Holmen, Rud. Rasmussens Møbelsnedkeri, Kødbyen, Carlsberg, H.C. Ørstedværket, Håndværkerbyen, Københavns Vandværk, Novos medicinalfabrik samt Hovedbanegården og DSB's Centralværksted (som en del af jernbanen mellem København og Korsør). Det tiende industriminde, Grøns Varehus, er beskyttet som fredet bygning.

Baggrundsrapporter for kulturmiljøer

For de kulturmiljøer, der blev udpeget med Kommuneplan 2011, har Teknik- og Miljøforvaltningen i 2014 udarbejdet baggrundsrapporter med yderligere information om miljøernes historie og bevaringsværdier. Baggrundsrapporterne kan stadig inddrages i sagsbehandlingen som baggrundsinformation med forbehold for, at der kan være sket ændringer i kulturmiljøernes tilstand siden udarbejdelsen. Baggrundsrapporterne er ikke opdateret i forbindelse med Kommuneplan 2024, og derfor kan der være uoverensstemmelser med kommuneplanens kulturmiljøbeskrivelser, bl.a. i beskrivelserne af bærende bevaringsværdier, sårbarheder og udviklingsmuligheder. I disse tilfælde vil det til enhver tid være kommuneplanens formuleringer, der er gældende.

Baggrundsrapporterne findes i kommunens publikationsdatabase: [Værdifulde kulturmiljøer i København 2014 \(itera.dk\)](#)